

VREEMDE PLANTEN IN NEDERLAND INHEEMSCH GEWORDEN;

DOOR

H. C. VAN HALL.

De geschiedenis van sommige, thans zeer algemeene inlandsche planten, geeft merkwaardige bijdragen tot de leer der verspreiding der gewassen over de aarde. Dit geldt vooreerst van de Kalmus (*Acorus calamus*), eene plant die thans overvloedig in het wild bij ons voorkomt en die toch van buitenlandschen oorsprong schijnt te zijn. Enkele voorbeelden ten bewijze:

1°. De zoogenaamde Kalmuswortel, in onze geneeskunde en ook als huismiddel welbekend, b. v. tegelijk met waterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*) tot genezing van tusschenpoozende koortsen, is geen eigenlijke wortel, maar wat de kruidkundigen noemen een wortelstok (*rhizoma*), dat is een onder den grond kruipende steng, van den waren wortel te onderscheiden, doordien hij niet benedenwaarts groeit en bovendien voorzien is van geledingen, uit welke de bovenaardsche steng en bladeren ontspruiten. Aan de onderzijde ziet men de ware wortelvezels benedenwaarts uitgroeien en een aantal cirkelronde lidteekens op den wortelstok achterlaten. De geurige schijfjes, welke men gewoonlijk buiten op de Deventer-koek ziet, zijn stukken van dezen wortelstok. Zonderling, dat dit krachtig *aroma*, een van de sterkste die wij in ons land kennen, zich zoo goed in het water en het slijk onzer poelen vermag te ontwikkelen.

Onlangs is op den buitenlandschen oorsprong van dit thans bij ons zoo algemeen gewas op nieuw gewezen door ANDRÉ DEVOS, in het *Bulletin de la Société royale de botanique de Belgique* IX (Juli 1870)

p. 116—118. In de 16e eeuw bestond het nog niet in het wild in het midden en westen van Europa. DODONÆUS (geb. te Mechelen 29 Juni 1517) kende de plant alleen gekweekt. TRAGUS kende den Kalmus niet. CORDUS, die hem wél kende, zegt echter bepaaldelijk, dat hij in dit deel van Europa ontbreekt. CAMERARIUS spreekt er van, als van een buitenlandsch geneesmiddel. Het groeit, zegt hij, in Pontus (aan de Zwarte Zee), Colchis en Galatië. CLUSIUS (CHARLES DE L'ÉCLUSE, naar Sluis in Vlaanderen zoo geheeten), had in 1574 den Kalmus levend uit Konstantinopel ontvangen. Hij kweekte hem aan in vijvers van den plantentuin te Weenen, vanwaar hij zich spoedig verder verspreidde. JOANNES BAUHIN schrijft, dat hij den Kalmus in 1590 kweekte in den tuin van den Keurvorst te Montbeliard, hem ontvangen hebbende uit den tuin te Stuttgart; dat SEBITZ ze kweekte te Straatsburg en ROBIN te Parijs. MAPPUS (1710—1750) schreef, dat de Kalmus, behalve in den Elzas, in Frankrijk niet in het wild voorkomt. DIERBACH schrijft in zijne *Flora van Heidelberg*, dat de Kalmus in de 16^e eeuw uit Azië in de Duitsche tuinen ingevoerd is en zich vandaar in het wild in de slooten en moerassen verspreid heeft. I. GAY zegt, dat de Kalmus op enkele plaatsen in Frankrijk voorkomt, maar dat het eene Aziatische plant is, die nergens in westelijk Europa inderdaad inlandsch is. In het zuiden van Frankrijk is zij zeldzaam. WEDDELL heeft haar gepoot in eenige plassen van het bosch van Marly, alwaar zij verder inheemsch geworden is. Het opnoemen der groeiplaatsen in België en vooral in ons land, is volkomen overbodig, wijl zij hier zoo overal aan de kanten van slooten, in vijvers en moerassen voorkomt, inzonderheid in veenachtige moerassen. Men ziet dezen wortelstok dikwijls in onze gewone baggerturf. Ik vond de plant zelfs buiten's dijks op een paar minuten afstands van de stad Groningen aan het Reitdiep, op plaatsen die bij iederen hoogen vloed met zout water overdekt worden. HOLKEMA vermeldt haar echter niet in zijne nauwkeurige verhandeling: *de Plantengroei der Nederlandsche Noordzee-eilanden*, Amsterdam 1870, zoodat ik moet gelooven, dat zij noch op Texel noch op eenige onzer andere Noordelijke eilanden voorkomt. Door andere schrijvers wordt zij aldaar ook niet vermeld. Die eilanden waren reeds van het vaste land afgescheiden tijdens de invoering van den Kalmus in westelijk Europa. Ten slotte vermeld ik nog de opmerking van NEES VON ESENBECK, dat hij nooit rijpe vrucht van den Kalmus gezien heeft, niet-tegenstaande talrijk en zorgvuldig onderzoek op vele plaatsen, waar

dit gewas overvloedig in het wild groeit. Ook bij ons, waar deze overblijvende plant geregeld jaarlijks in de maand Juni bloeit, herinner ik mij niet ooit rijpe vrucht van haar gezien te hebben. Trouwens dit gebeurt bij onze inlandsche planten wel eens meer. Een van de allergeeftenste soorten in ons land, het Speenkruid (*Ranunculus Ficaria*, afgebeeld in de *Flora Batava* n°. 76), dat is die soort van boterbloem, welke onder de eerste planten in het voorjaar behoort en welke stellig het vroegst van alle onze andere soorten van boterbloemen (*Ranunculus*) hier te lande bloeit, bloeit jaarlijks rijkelijk, maar zet, volgens de opmerking van PAYER (*Eléments de Botanique*, Paris 1857, I, p. 230), in Frankrijk nooit vrucht aan, en ik kan hetzelfde voor Nederland getuigen. Ik althans vond haar rijpe vrucht nooit.

2°. De Kanadasche Fijnstraal (*Erigeron canadense*, afgebeeld in de *Flora Batava* n°. 70) is, gelijk de naam aanduidt, uit Noord-Amerika afkomstig, vanwaar zij zich in ongelooflijk korten tijd in Europa verspreid heeft. Op de Hollandsche duinen en vooral op de hooge zandgronden van Gelderland komt zij overvloedig voor. Zij heet eene eenjarige plant; maar, op het oogenblik dat ik dit schrijf (4 Jan. 1873), staan verscheidene welig groenende exemplaren hier, in den omtrek van Nijmegen.

3°. De kleine, fraaie Muur-Leeuwenbek (*Linaria Cymbalaria*, afgebeeld in de *Flora Batava* n°. 86), die bij ons op oude muren zoo dikwerf gezien wordt, is eigenlijk uit Italië afkomstig.

4°. Met de zaden onzer akkerplanten worden vele gewassen ingevoerd. Waarschijnlijk is dit reeds in oude tijden het geval geweest met de thans bij ons zoo algemeene korenbloem of roggebloem. Althans, toen, vóór eenige jaren, de rogge in Klein-Azië in het wild werd wedergevonden, groeide zij dáár, even als bij ons, vergezeld van de korenbloem. Met het vlas schijnt de huttentut, vlasdodder (vlasdooder?) of dederzaad herwaarts overgebracht te zijn. Met het zaad der roode klaver de kleine bromraap (*Orobanche minor*), reeds lang in België onder den naam van priemen als een schadelijk onkruid bekend, maar eerst in de laatste jaren hier bekend geworden; en thans op sommige plaatsen in Gelderland zoo algemeen, dat zij daar als "Klavervreter" berucht is¹.

¹ In 1850 is zij, zoo ver ik weet, voor het eerst gezien in de Lijmers. Verslag over den staat van den Landbouw in 1857, bl. 92. Klavervreter, bij Zevenaar enz. in 1860. *Landbouw Courant* 1861, n°. 39. In 1872 zag ik haar in de klaver te Berg-en-Dal bij Nijmegen.

5°. Het allermerkwaardigst en, op dit oogenblik, het meest, doch niet in al zijn deelen bekend voorbeeld van verre verspreiding eener vreemde plant, is dat van de zoogenoemde Waterpest (*Elodea canadensis* of *Anacharis Alsinastrum*), afgebeeld in de *Annales des Sciences naturelles*, 3^e Serie XI, *Botanique* p. 66—77, pl. I, en *Botanische Zeitung* 1858, p. 313—317). Zoover de berichten reiken is de plant het eerst in 1836 bemerkt in Engeland. Thans komt zij daár en in Ierland veelvuldig voor. Zoo ook in Frankrijk, waar zij in 1850 door DECAISNE uit Engeland ontboden is en op enkele plaatsen in de wateren bij Parijs geplaatst, vanwaar zij zich heinde en verre verspreid heeft. In 1868 is zij zelfs geheel in het zuiden bij Grenoble en Avignon aange troffen. In België had de kruidkundige SCHEIDWEILER het in 1858 uit Engeland laten komen en komt zij nu bij Brussel en Gend veel voor. In ons land werd zij in 1862 in het 3^e Deel der *Flora van Nederland* door den Hoogleeraar C. A. J. A. OUDEMANS nog niet vermeld; maar zij schijnt reeds vóór dat jaar bij Utrecht ¹ kunstmatig geplant en zich zeer sterk verbreid te hebben, tot groot nadeel van de scheepvaart aldaar. Thans wordt zij gevonden bij Nijmegen, Arnhem, Velp, Brummen, Zwolle, Groningen, 's Graveland, Leiden en bij de sluizen te Muiden, bij Haarlem en in den Haarlemmermeerpolder, in Noordbrabant enz. enz. Volgens de *Schlesische Zeitung* van 3 Oct. 1868 heeft zij zich uit den Hortus te Breslau in alle de Silesische wateren verspreid. Bij Stettin is zij sedert 1866 bekend, en ook uit den Hamburger plantentuin is zij, op eene onverklaarbare wijze, in het Alster-bassin en in de stads grachten overgegaan en vervult thans uitgebreide streken. Zij komt ook bij Dresden voor. Ongeveer in 1856 is zij door den oppertuinier der Augustinsche Gärtnerei, bij het wildpark te Potsdam, in het daar aanwezig aquarium uit den plantentuin te Breslau ingevoerd en, op eene niet bekende wijze, naar Charlottenburg en vandaar met groote snelheid in de aangrenzende wateren en de Havel verspreid, en later langs den ganschen loop dezer rivier, van de Mecklenburgsche grenzen af tot aan hare uitmonding in de Elbe, en in alle met de Havel in verband staande wateren.

Het opmerkelijkst hierbij is, dat men, althans in ons land, alleen de vrouwelijke plant kent, zoodat de vermeerdering door zaden hierbij onmogelijk is.

¹ *Journal de botanique néerlandaise* I (1861), p. 29—32.

Gelukkig dat men de plant, zooals men bij Nijmegen en elders doet, tot grondbemesting op het zand, vooral voor de rogge, en tot veevoeder voor varkens enz. kan aanwenden, en dat de plant niet altijd die ontzaggenlijke vermeerdering behoudt, welke zij bij haar eerste optreden had. Na verloop van eenige jaren vermindert hare hoeveelheid van zelve, waarschijnlijk omdat het dan voor haar dienstige voedsel in het water mede vermindert.